

AVI-nieuwsbrief 38

Planning

Nwsbrf verschijnt in week 13

Informatief

1. (H)erken de verschillen: keiharde noodzaak

Informatief

(H)erken de verschillen: keiharde noodzaak

Wat zien gemeenten over het hoofd als het om migranten gaat? AVI organiseerde een ronde tafelgesprek over migranten en zorg in Nederland. “Hele groepen worden gemakkelijk weggezet omdat men zich bij overheidsinstanties laat leiden door vooroordelen.” “Als de overheid de eigenheid en eigen kracht van migranten niet benut zijn allerlei projecten al bij voorbaat moeilijk te realiseren.” De dringende boodschap van mensen die de vraagstukken van migranten kennen is dat gemeenten ook deze inwoners én hun achtergronden moeten leren kennen. Dat voorkomt veel leed en duurdere zorg. Verder lezen...

Artikelen

(H)erken de verschillen: keiharde noodzaak

Migranten en transformatie sociaal domein: Wat zien gemeenten over het hoofd als het om migranten gaat?

“Scheer ons niet over een kam.” “Hele groepen worden gemakkelijk weggezet omdat men zich bij overheidsinstanties laat leiden door vooroordelen.” “Als de overheid de eigenheid en eigen kracht van migranten niet benut zijn allerlei projecten al bij voorbaat moeilijk te realiseren.” “Er is een kloof en het kost energie en tijd om die te overbruggen.” Migranten en zorg in Nederland: het blijft tobben. Nu de gemeenten in toenemende mate verantwoordelijk zijn voor begeleiding en ondersteuning is het belangrijk dat ze hun inwoners én hun achtergronden kennen, is de dringende boodschap van diverse mensen die de vraagstukken van migranten kennen. Dat voorkomt veel leed en duurdere zorg.

Het is 18 februari: in Utrecht wordt aan het einde van de middag een rondetafelgesprek gehouden over de veranderingen in de zorg, op uitnodiging van het samenwerkingsprogramma van patiënten- en cliëntenorganisaties en de Koepel van Wmo-raden ‘Aandacht voor iedereen’ (AVI). De deelnemers zijn uitgenodigd om hun ervaringen en kennis over ondersteuning en voorlichting aan migranten in te brengen.

“Het is maar goed dat dit een rondetafelgesprek is en geen keukentafelgesprek”, grapt Kaveh Bouteh, trainer bij Pharos (expertisecentrum gezondheidsverschillen). “Een keukentafel is geen gastvrij beeld voor migranten.” Voor de autochtoon is de keukentafel een

beeld dat vertrouwen oproept. Want alleen intimi zitten aan je keukentafel. Dus iemand die namens de gemeente aanschuift om jouw zorgbehoefte te peilen kun je vertrouwen en is niet bedreigend; dat lijkt de dieperliggende gedachte van beleidsmakers. Het is de vraag of autochtone inwoners van gemeenten dat ook zo voelen, laat staan migranten. Want een open gesprek over privé-zaken vraagt om vertrouwen en tijd, dat gesprek voer je niet zo maar met een vreemde.

Tien jaar eerder oud

Veel gemeenten hebben subsidies voor migrantenverenigingen en zelforganisaties wegbezuinigd. Mehmet Uygun, adviseur bij Stichting Gezondheid Allochtonen Nederland: "Diverse gemeenten hebben geen doelgroepenbeleid meer. Dat lijkt niet meer nodig te zijn. De contacten met de migrantenorganisaties lagen in de prullenbak. Voor bijeenkomsten over de veranderingen in de zorg werden alleen lokale zorgorganisaties uitgenodigd." De problematiek van migranten verdwijnt echter buiten beeld als zij zelf niet meer aan tafel zitten. Trudy Habets, van Platform Allochtone Zorgvragers Limburg heeft dezelfde ervaring in Limburg: "Nu moeten de migranten geïnformeerd worden over de veranderingen in de zorg maar dat kan niet meer want de vroegere toegankelijkheid via de structuren van de zelforganisaties is verdwenen of verzwakt." Zeker in deze tijd is het belangrijk om informatie over de veranderingen in de zorg goed te communiceren naar de inwoners die gemeentelijke ondersteuning nodig hebben. Vooral oudere migranten zijn vaak laaggeletterd, kunnen zich niet goed in het Nederlands uitdrukken en kampen ten opzichte van Nederlandse ouderen met een informatieachterstand en meer gezondheidsklachten. Ook de slechtere inkomenspositie van veel oudere migranten trekt een wissel op hun gezondheid. Zij moeten, vaker dan autochtone ouderen, van een minimuminkomen rondkomen, al dan niet vanwege een onvolledige pensioenopbouw.

Migrantenouderen zoeken ondersteuning en mantelzorg vooral in hun eigen netwerk en nemen beperkt deel aan de Nederlandse samenleving. Maar door dit grote beroep op familie dreigt het gevaar dat die mantelzorgers op hun beurt ook weer beperkt worden in hun participatie. Tülay Arslan, als zorgconsulente werkzaam vanuit het Landelijk Achterstandsfonds voor de Roermondse huisartsen, geeft aan dat migranten de gemeente maar mondjesmaat vertrouwen en met klachten en ondersteuningsvragen ook niet snel bij de gemeente aankloppen. Ook hebben oudere migranten doorgaans tien jaar eerder dan de doorsnee oudere Nederlander ernstige gezondheidsklachten. En daar gaan ze vervolgens niet snel mee naar een huisarts: "En dat is jammer, daardoor is later veel duurdere zorg nodig."

Sommige gezondheidsklachten zijn cultuurspecifiek: ze komen in de ene bevolkingsgroep meer voor dan de andere, vanwege voedingsgewoonten of kenmerkende etnische fysieke eigenschappen. Er zijn onderzoeken genoeg die aantonen dat vooral de oudere allochtone inwoner extra aandacht nodig heeft én dat etnische bevolkingsgroepen zowel cultureel als fysiek niet over die ene allochtone kam te scheren zijn. Gemeenten moeten dat weten, aldus voorzitter en AVI-programmamanager Petra van der Horst. "Je kunt geen werkend beleid maken als je deze fundamentele kennis en ervaring niet benut voor je beleidsontwikkeling." Pede Saya, projectleider bij Zorgbelang Gelderland waarschuwt echter dat dergelijke kennis niet gelijk tot veranderingen leidt: "Deze onderzoeksresultaten zijn bekend, maar er gebeurt amper wat mee door beleidsmakers en uitvoerders. En wit benoemt wit, waardoor de noodzaak van specifieke zorg voor migranten niet boven tafel komt. Hierin ligt echter een uitdaging voor burgerinitiatieven en migrantenorganisaties zelf om het op de gemeentelijke agenda te krijgen, zij kunnen dit aanklaarten in de eigen gemeente."

Eerst emancipatie, dan participatie

De geringe mate van emancipatie en zelfredzaamheid van migranten geeft de deelnemers reden tot zorg. Jitro Ubro, lid van de participatieraad Zwolle: "De emancipatie van migranten is nog niet klaar: het is voor migranten al een hele stap om bijvoorbeeld voor psychische

zorg naar een ggz-instelling te stappen. Terwijl nu al participatie, dus meedoen en mondigheid, wordt gevraagd voor gemeentelijke ondersteuning. Het gaat te snel.”

De overheid, en daaruit afgeleid de gemeente, dringt echter aan op meer zelfredzaamheid en eerst het benutten van het eigen netwerk voor hulpvragen. Stefanie Hehalatu, adviseur bij Huis voor de Zorg en stichting Moetiara Maloekoe: “Gemeenten kijken naar migranten op de manier van ‘die zorgen wel voor elkaar’.” Dat ontkent Stefanie ook niet, maar ze wijst op het gevaar van de overbelaste mantelzorger. “Ik pleit ervoor dat in het bijzonder de werkende mantelzorger wel ondersteund wordt. Door overbelasting gaat men minder werken en dan liggen zaken als uitputting en isolement op de loer.” Ook wijzen de deelnemers op het gevaar van ouderen mishandeling, agressie en financiële uitbuiting. Dat zal niet snel aan de grote klok gehangen worden, aldus Jitro Ubro. “Toch zullen deze taboegevoelige onderwerpen vanuit de migranten zelf bespreekbaar gemaakt moeten worden.” Hij vindt dat er bij beleidsmakers enerzijds een omslag in denken moet komen en dat bij de allochtone gemeenschappen anderzijds hun deelname aan de samenleving actief gestimuleerd moet worden, met verwijzing naar de eigen verantwoordelijkheid.

Charifa El Kaddouri, initiatiefnemer van La Valeur, arbeidsmatige dagbesteding voor (vooral) allochtone vrouwen, benadrukt eveneens dat de weg naar volwaardige emancipatie en participatie nog lang is. “Er wordt wel veel informeel geklaagd door migranten over de overheid maar men dient zelden een officiële klacht in.” Wat ook belemmerend werkt om gebruik te maken van je rechten is het ambtelijk taalgebruik in informerende brieven van de gemeente. Het stoort haar, omdat het een extra belemmering is voor mensen die sowieso al moeite hebben om de Nederlandse taal te spreken en te begrijpen. Freddy May, coördinator bij het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM): “Sommige ambtenaren hebben de neiging alle migranten over een kam te scheren en doen dat met een bombardement aan moeilijke woorden. Het is niet verwonderlijk dat de boodschap niet overkomt en dat er een grote afstand is.” Stefanie Hehalatu is derde generatie Molukse: “In het bijzonder van Molukkers bestaat het beeld dat die inmiddels succesvol geïntegreerd zijn. Maar dat is maar ten dele waar, ook mijn generatie leeft in twee culturen. Het is voor beleidsmakers onzichtbaar dat er nog steeds een kloof is. Wel kunnen mensen van mijn generatie makkelijker een brugfunctie vervullen, bijvoorbeeld in het wegwijzen van oudere generaties in het Nederlandse zorgstelsel.”

Vooroordelen

Gemeenten hebben doorgaans weinig zicht op hun allochtone inwoners. Jamila Achahchah, projectleider bij MOVISIE voor wijkgerichte mantelzorg bij kwetsbare migranten geeft aan dat bij gemeenten migrantenproblematiek amper een issue is.

Onbekend maakt onbemind. “Ik wil het nog sterker zeggen”, zegt Marianne Klein, actief voor SGAN, ‘onbekend maakt ook angstig’. Als ik met zorgprofessionals op bezoek ga bij groepen migranten bemerk ik soms angst bij hen voordat ze over de drempel durven stappen.” Ook vooroordelen bij ambtenaren werken kunnen goede zorgverlening in de weg staan. Kaveh Bouteh: “Pharos traint nu Wmo-ambtenaren om eigen vooroordelen te herkennen en hun neiging tot het labelen onder ogen te zien.” Freddy May benadrukt hierbij dat de overheid haar morele rol moet gaan oppakken: “Nu worden hele groepen gemakkelijk weggezet, ook door overheidsinstanties, vanwege vooroordelen die mede gevoed worden door een te ruim idee van de vrijheid van meningsuiting. Maar die vrijheid heeft een grens. En die grens heet beschaving. De overheid heeft daarin een voorbeeldfunctie.”

Wat kunnen gemeenten doen tegen het wederzijdse wantrouwen en de informatieachterstand bij de allochtone inwoners? Bouchaib Saadane, voorzitter van het Provinciaal Platform Minderheden is daar duidelijk over: “Laten ze de gemeenschappen weer opzoeken en leren kennen.” Migrantorganisaties hebben veel kennis in huis en kunnen de overheden hierbij van dienst zijn. Het zou goed zijn, aldus Piet Kuhlman van Zorgbelang

Nederland, als deze migrantenorganisaties dit zelf oppakken. Pede Saya: “Er is, vanwege de bezuinigingen, onwil bij de zelforganisaties om nu ‘voor het karretje van de gemeente gespannen te worden’. Maar het is beter om dat oud zeer niet de boventoon te laten voeren in de contacten met de gemeente, want over en weer heb je elkaar nodig.” Helena Kosec, adviseur bij Pharos: “Als de overheid de eigen kracht van migranten niet benut is er veel minder kans dat projecten succesvol zijn.” Na die kernachtige woorden valt het even stil. Want zo is het.

Auteur: Jellie Kiefte (Tekstenzorg.nl)

[kader teksten, kunnen ook apart gepubliceerd worden]

Deelnemers over succesvolle praktijkvoorbeelden

Tülay Arslan: Bij kwetsbare allochtone ouderen wordt nu in een pilot van de huisartsenpraktijk 't Roosendaal in Roermond al vanaf de leeftijd 65+ in plaats van 75+ een huisbezoek gebracht in het kader van de ouderenmodule door de gespecialiseerde verpleegkundige ouderenzorg en een allochtone zorgconsulente. De oudere migrant gaat doorgaans niet uit zichzelf naar de huisarts maar is extra kwetsbaar omdat hij of zij de klachten niet goed kan verwoorden. De huisbezoeken voorkomen duurdere zorg en mensen kunnen langer thuis blijven wonen. Deze pilot is opgestart door het Landelijk Achterstandsfonds voor huisartsen in achterstandswijken. Zorgverzekeraar CZ is hier enthousiast over geworden en neemt een deel van de kosten op zich.

Freddy May: In samenwerking met Humanitas Rotterdam heeft zelforganisatie Prefoeroe ('belofte') voor zes etnische groepen huiskamerprojecten opgezet. Hierbij zorgen vitale ouderen voor kwetsbare zieke ouderen. Er is dagbesteding, gymnastiek, er wordt gekookt, men krijgt voorlichting over gezonde voeding, enzovoort. Omdat die voorlichting in de eigen taal wordt gegeven beklift het beter en de doelgroepen zijn beter bereikbaar. Door deze dagbesteding is er meer structuur voor de kwetsbare ouderen en hun mantelzorgers worden ontlast. Er is zelfs een Turkse tandarts die daar komt en de mensen ophaalt met zijn busje voor de halfjaarlijkse controle. De gemeenteraad Rotterdam is op werkbezoek geweest en leert hier weer van voor de Wmo. Dit is zorgverzekeraar Zilveren Kruis ook opgevallen en deze subsidieert mee aan het project. Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten heeft dit project ondersteund.

Mehmet Uygun: Stichting Gezondheid Allochtonen Nederland is begonnen als partner bij het AMC in Amsterdam om migranten te betrekken bij darmkankeronderzoek door interviews en het geven van voorlichting, gericht op oudere migranten. Daarnaast heeft de SGAN op eigen initiatief interculturele trainingen ontwikkeld en vorig jaar deze training gegeven aan de medewerkers en de vrijwilligers van Koninklijke Visio, Bartiméus en de Oogvereniging over communicatie en het bereiken van migranten rondom oogaandoeningen.

Charifa El Kaddouri: La Valeur is arbeidsmatige dagbesteding voor dames in de bijstand, met afstand tot de arbeidsmarkt of met een zorgvraag. Met naaien en handwerken wordt door het vermaken van banners en billboarddoeken gadgets en tassen gemaakt. Ondertussen wordt gekeken naar de persoonlijke situatie. De vrouwen vinden het geweldig om zichtbaar wat te kunnen doen voor de samenleving. Hun gevoel van eigenwaarde neemt toe. Het leuke is dat de dames elkaar onderling ook gaan helpen, bijvoorbeeld met taallessen en leren fietsen.

Trudy Habets: De stichting Meer Kleur en Kwaliteit (SMKk) is het project Besma begonnen. Besma betekent glimlach. Het project richt zich op allochtone vrouwen van 55 jaar en ouder en wil hen uit hun isolement halen en stimuleren zelf activiteiten te ondernemen. De vrijwilligers van Besma volgen de cursus Vrijwillige Ouderenadvisering (VOA). Daardoor kunnen de vrijwilligers vrouwen ondersteunen die een beroep willen doen op het Wmo-loket. Het voeren van een keukentafelgesprek is voor deze vrouwen een hele opgave. De vrijwilligers die nu zijn opgeleid, komen uit hun eigen kring en spreken letterlijk en figuurlijk dezelfde taal. Zij zorgen er voor dat er door hun ondersteuning de kloof verkleind wordt tussen de gemeente en hun allochtone inwoners.

Suggesties voor onderwerpen op de lokale agenda migranten en zorg

- 'De' migrant bestaat niet. Het gaat om het erkennen van diversiteit. Niet alleen cultureel, ook fysiek.
- Specifieke aandacht is noodzakelijk voor laaggeletterdheid en in het bijzonder laaggeletterdheid bij migranten als het gaat om informatie over de veranderingen in de zorg.
- Maatwerkgerichte effectieve aanpak kan alleen als de gemeente de migranten opzoekt en leert kennen.
- Ontwikkelen van cultuursensitiviteit bij beleid maken en uitvoering door gemeenten/ambtenaren.
- Communicatie over de veranderingen in de zorg in samenwerking met migrantennetwerken bevorderen.
- Vervroegde veroudering met ernstige gezondheidsklachten bij migranten van de eerste generatie. Speciale aanpak en kennis zijn noodzakelijk.
- Specifieke aspecten van mantelzorg bij allochtone inwoners. Wat hebben zij nodig en wordt (nog) niet geboden.
- Aandringen van gemeente op participatie en mondigheid kan bij oudere migranten nog een stap te ver zijn.
- Noodzaak tot hernieuwde wederzijdse kennismaking tussen (vroegere) zelforganisaties en de gemeente, ondanks eventueel oud zeer.
- Leren van en ruimte bieden aan burgerinitiatieven van de migrantenorganisaties.